

tikusnak sem lehet mondani. De olyan ember, amilyenre Angliának ma éppen szüksége van. Az angol fegyverkezéshez pénz kell s háromszor is pénz, a birodalom biztonságának kiépítéséhez ugyancsak sok pénz szükséges! Az eljövendő időknek olyan országot kell itt találniok, amelykell erőfeleslegekkel rendelkezik Európa békéjének megmentése érdekében. Ha ezt tartjuk szem előtt, meg kell állapítani, hogy a magáraébredt Anglia jól választott.

1937. V. 20. Magyar Kultúra.

Nógrády Zoltán: A könyvnap bukása

A Szabó Dezső Füzetek júniusi számában a következő sorok olvashatók: „Az idei könyvnapokon eladótanyám (sátorra nem telik) Schimkó Gyula könyvkereskedő Múzeum-körút 2. szám alatti könyvesboltja előtt lesz. Kaphatók lesznek a Szabó Dezső Füzetek minden számai, ez az új júniusi, 29-ik szám is. Nagyon kérem mindazokat, akik a kitarító heroikus akaratot becsülik és az esetleg még létező magyarokat, csináljanak propagandát a Füzetek vételére. Hozzák el nagyszüleiket, szüleiket, házastársaikat, gyermekeiket, ányaikat, barátaikat, szolgálóleányaikat, stb. és mindegyikkel véteszenek legalább egy, de inkább tizen-, sőt huszonegy Füzetet. A Füzetek ára könyvnapon is egyenkint csak egy pengő lesz. Szabó Dezső mindegyik könyvnapon délelőtt 11 és 1 között és délután 4 és 6 óra között névalírást ad — csak a Füzetekre. A gyengélkedők is bátran jöhetnek: A m. kir. Kémiai Laboratórium megállapította, hogy a Schimkó-bolt előtt a levegő ózondús és szerteszt nagy, kövér vitaminok mászkálnak.”

A teljesen lezüllött magyar könyvnapot kétségbeesettebb, de egyúttal megérdemelten gúnyosabb hangon aposztrofálni sem lehetne, mint ahogy Szabó Dezső kitűnő szimattal előre megtette. Az események nem is cáfoltak rá! Hogy rögtön vele kezdjük, hát Szabó Dezső is, az ifiúságnak egykoron való mindenható bálványa, ott állt rendületlenül a Múzeum-körút ózondús levegőjében s átlag 2—3 alig serdült gyermek vagy fiatalember előtt prelegált az esetleg még létező magyarokról s minden valószínűség szerint az egyedül biztosan létező magyarról, önmagáról. De ugyanaz a sors érte utol a magyar irodalom többi nagyjait és kicsinyeit egyaránt. Kopott szegénységükben, vagy kövér jóllakottságukban kiültek mindannyian a sátrak köré és boldogok lehettek, ha valamelyik barátjuk, annak nagyszülője, ánya vagy szolgálóleánya egy egész délelőtt vagy délután folyamán 2—3 könyvet, illetve aláírást kért tőlük.

A magyar könyvnap tulajdonképpen már elindulásában megbukott. Csak egy külföldi ötlet utánzása volt, minden lélek, invenció és komoly akarat nélkül. Nálunk egyszer sem tették meg azt a komoly előkészületi és azt a még komolyabb propaganda-hadjáratot, amit egy ilyen könyvnap a siker érdekében megkíván. Az élő magyar irodalom és a magyar könyv sem a kultúrtényezők, de még az írók szemében sem tudott azzá lenni, amit egy könyvnap átütő sikere megkívánt volna. Az írók számára megmaradt nyilvános szégyenkezésnek, szinte pellengérreállításnak, a kiadók számára pedig árleszállítással súlyosbított gyenge vagy egyenesen rossz üzleti napnak. A propaganda évről-évre lanyhult, színtelenebb és szürkébb lett, szinte a nyilvános kéregetés vagy a falusi zsidóvásár nivójára süllyedt le, míg végre eljutott az ideai szörnyű besszhez, melynél még a sátor árát vagy a rezsiköltséget sem tudták a kiadók és könyvkereskedők megkeresni.

A könyvnap eredendő bűne és hibája a módszer szegénységében volt. Elvégre egy hadjáratot nem lehet néhány plakát kiragasztásával vagy az Ugron Gáborok felhívásával és proklamációjával megnyerni. A könyvnapnak pedig igenis hadjáratnak kell lennie, amelyik — mert a tömegek meghódítására tör —

hatalmatlan, hogy végre beszélhet is vele. Mert hallja, hogy a gazdaságban kintülő fajtáival vannak, 362

amiből néhányat beszerezni legfőbb vágya. A költő valószínűleg még ma is sajnálja, mi eladó korai már nem voltak, mert könyvet elég adott el, de legalább egy jó szentesület költészet volna.

at tömeghatás minden eszközét igénybe veszi. Ahogy egy színház vagy mozi, cirkusz vagy akár vendéglő leleményességében kifogyhatatlanul gondoskodik új kirakatokról, trükkökről és attrakciókról, amelyekkel magára vonja a közfigyelmet és falai közé vagy asztalai köré kényszeríti az embereket, úgy a magyar könyvnek is komolyan átgondolt és a végsőkéig feszített propagandával kellett volna egész Magyarországot behálóznia. A magyar könyvnap e helyett a tipikus sült galambvadás iskolapéldája volt. Néhány plakát és felhívás, mely azonban nagyrészt nyomtalanul tűnt el a különböző szappanok és poloskairtók harsogó reklámjai mögött s néhány sátor vagy asztal, több-kevesebb, de inkább kevesebb izléssel az utcák járdáira kitolva. Ennyire telt a magyar ötletességből!

A kiadók eleinte nagy buzgalomban, de még nagyobb zavarában voltak. Valami szerencsétlen és jóvátehetetlen ötlettel külön a könyvnapra írott és kiadott egyveleget csináltak, amelyben apró kis részletekkel a magyar irodalom néhány nagyját vagy protezsáltját bemutatták. Ugyan kinek kellett ez a tutti-frutti s ha kellett, nem találta-e meg jobban és szebben akármelyik magyar folyóirat hasábjain? Később már jobban eszbecaptak a kiadók s elfogadható áron dobták egy-egy régi, már befutott vagy újonnan feltűnt írónak erre az alkalomra kiadott könyvét a közönség közé. Már-már úgy látszott, hogy — ha a propagandát megszervezik hozzá és évről-évre kiszélesítik — a könyvnapnak valami irodalmi verseny-íze is lesz, amely írókat és költőket fog felfedezni, sőt esetleg megkoronázni. Nem így történt! A propaganda elmaradt s a közönség érzéketlen lett. Erre jött az utolsó meglepetés az idei könyvnapon, amikor egyik-másik kiadó legkedvencebb íróinak szemelvényeit — valószínűleg álló és semmibe sem kerülő szedésből — terítette ki a könyvnap asztalára. Egyesek még könyvnyelműben fogták fel a dolgot és hogy üzletüket szerzői honorárium ne terhelje, a régi magyar klasszikusokat kezdték propaganda-kiadásban piacra dobni. Semmi kifogásunk a klasszikusok újabb és újabb kiadásai ellen, de a magyar könyvnap talán mégiscsak azért született meg, hogy az élő irodalomnak és az élő íróknak jelentsen teret és érvényesülési lehetőséget. Ez az utolsó magyar könyvnap a maga olcsón nyomott klasszikusaival s még olcsóbban szerzett írói szemelvényeivel valóban olyan szellemi Teleki-tér benyomását keltette, ahol az elkopott vagy divatjamúlt holmik halmozódnak fel a csöcselék számára.

A legszomorúbb és legkétségbejöttőbb az egész dologban az volt, hogy tömeg és tolongás a könyvsátor körül mégiscsak akadt. De ez a roham nem az irodalomnak vagy az íróknak szólt, hanem annak a néhány színésznőnek, aki könyvet árulni vagy méginkább önmagát hódoltatni és autogrammot adni az utcára kitelepedett. S míg a nagy írók, akiket majd halálukban országos gyásszal fognak ünnepelni, egész délelőttökön át csak egy-két aláírást adtak, az alatt ezek a művésznők százával firkantották a körülöttük mászkáló kis és nagy vitaminok albumjaiba az aláírásokat. Ezt a cirkuszt és szélhámoságot a magyar könyv körül igazán idejében kellett volna elfojtani! Vagy azért jönnek ezek a művésznők a könyvsátrak környékére, hogy segítsenek azoknak a magyar íróknak, akiknek szellemi jóvoltából ők is léteznek, vagy pedig pusztuljanak a magyar könyv mellől.

Lázadozni már kár a magyar könyvnapért, de szatírát nem írni lehetetlen! Hisz a legnagyobb szatírát úgyis az élet adta hozzá egy tavaly történt következő kis epizódban: Ott ült a költő, vidékről felzarándokolva, ünnepi lélekkel és hangulattal, mint egy kirakatba helyezett ékszer, a könyvsátornál. Életének valóban igazi mestermunkája került ki frissen a nyomdából, egyenesen a könyvnapra, s az író türelmesen várta a tisztelőket és hódolókat, akik azonban nem igen jelentkeztek. A vidékről felbolondított költő hangulata már-már kínos lett, amikor végre hangos köszöntéssel és széles mosollyal egy vidéki úr jelent meg előtte. Elmondotta, hogy már régóta keresi és kutatja a költőt s öröme

hatalmatlan, hogy végre beszélhet is vele. Mert hallja, hogy a gazdaságban kintülő fajtáival vannak, 362